

Oponentský posudok na inauguračný spis

doc. PhDr. Petra Ivaniča, PhD..

Filozofická fakulta UKF v Nitre, vedný odbor 2.1.7 HISTÓRIA

Prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc.

Archeologický ústav SAV, Nitra

Osobné danosti a odborné schopnosti doc. PhDr. Petra Ivaniča, PhD. poznám už od jeho nástupu do odbornej praxe. Mal som možnosť, či už ako konzultant alebo ako posudzovateľ sledovať jeho prácu vo výskume v archívoch a v odbornej literatúre, jeho pedagogickú činnosť a výchovu doktorandov a jeho vedeckoorganizátorské aktivity najmä pri organizovaní vedeckých podujatí a v edičnej oblasti. Pripojená je aj osobná bibliografia svedčiaca o úspešnej publikačnej činnosti. Tieto okruhy činnosti P. Ivaniča predstavujú základ inauguračného spisu s podrobným štatistickým súhrnom všetkých položiek potrebných pre inauguračné konanie. Predstavujú P. Ivaniča ako ambiciózneho bádateľa ktorý v svojej doterajšej činnosti prejavil cieľavedomosť, pracovitosť a dobrú stratégiu v napĺňaní odborných cieľov.

K svojmu inauguračnému spisu P. Ivanič pripojil aj štyri publikované individuálne práce a jednu publikáciu v spoluautorstve. Súbor publikácií sa dotýka troch hlavných výskumných oblastí, ktoré doteraz dominujú v okruhu odborných výstupov doc. Ivaniča: a. výskum problematiky stredovekej cestnej siete a mýt; b) výskum cyrilo-metodského kultúrneho dedičstva; c) výskum. regionálnych dejín.

Problematika cyrilo-metodského dedičstva odzrkadľuje predovšetkým veľkú vedeckoorganizátorskú aktivitu P. Ivaniča, ďalšie dva okruhy patria jednoznačne k základnému výskumu stredovekého osídlenia a hospodárskych dejín hornatejších častí Slovenska.

Peter Ivanič sa v niekoľkých predchádzajúcich prácach venoval najmä spracovaniu vývoja osídlenia regiónu Pohronia vo včasnom a vrcholnom stredoveku. Využil pritom výpoveď písomných a hmotných prameňov, venoval veľkú pozornosť prírodnému prostrediu a tunajším surovinovým zdrojom. Zmysel pre interdisciplinaritu a konzultatívna spolupráca s odborníkmi z viacerých vedných odborov znamenali, že v prácach posudzovaného autora objavilo sa veľa nových zaujímavých postrehov podčiarkujúcich hospodársky význam regiónu už dávno pred 13.-14. stor. P. Ivanič nadväzuje predovšetkým na pramennú bázu, ktorú sústredil v predchádzajúcich prácach. Tematicky ju však využil na tak dôležitý a pomerne málo známy okruh sídliskového a hospodárskeho vývoja, ako sú komunikácie. V kľúčovej práci súboru - v hutnej monografickej publikácii pri interpretácii prameňov o mapovaní siete dávnych cestných spojov rozšíril región Pohronia aj o susednú oblasť Poiplia.

Z kontextov prístupu k výskumným témam sa zračí interdisciplinárna orientácia autora, ktorý pri prístupe k téme vyvinul maximálne úsilie sústrediť a využiť pramene písomné, archeologické, kartografické a toponymické. P. Ivanič charakterizuje skladbu krajinnno-sídliskových prameňov v nadväznosti na komunikačné prepojenia napr. hrady a iné formy sídiel feudálnej vrstvy, mestá, kláštory, mýtné stanice, prechody cez riečne toky, no aj prícestné kaplnky alebo tzv. božie muky, splavovanie po riekach a pod. Objasnením a zdôvodnením terminológie, ktorú P. Ivanič používa pre rôzne druhy ciest v stredovekých prameňoch a v novšej odbornej literatúre naznačuje aj „pravidlá hry“ vo vlastnej práci. Zvyšuje tým jej prehľadnosť pre čitateľa. Autor v potrebnom rozsahu využíva domácu a s témou súvisiacu zahraničnú odbornú spisbu.

Zvolené koncepčné a terminologické postupy autor vcelku úspešne aplikuje pri na mapkách s rekonštrukciou cestnej siete v geografických a sídliskových pomeroch Pohronia a Poiplia od 6.-8.

po 16. stor. V časti o cestách pred 12. stor. sa opiera vo veľkej miere o doterajšie poznatky archeológie; parciálne poznatky však spája do uceleného celku v pojednaní aspoň o hlavných cestách a hospodárskych súvislostiach spojených s exploataciou nerastných zdrojov. Z historicko-geografického hľadiska si je dobre vedomý v odbornej literatúre dost' často uvádzaných – a predsa nevyjasnených – pojmov, ako je Slovenská brána, územný celok Šúšol, resp. aj Devičie, ktorých určujúca funkcia patrí do preduhorskeho obdobia pred polovicou 11. stor.

Výpoveď písomných správ o cestách na Pohroní a Poiplí v 13.16. stor. P. Ivanič teda využil s prehľadom a v logickom usporiadaní. Maximálne využil bohaté archívne zdroje a bohatú literatúru. Použité údaje ho však nevedli k rozvíjaniu tzv. vedľajších tematických odbočiek predlžujúcich a zneprehľadňujúcich text. Autor sa pridrža zadanej témy a cieľov práce. Písomné pramene, v ktorých sa spomína aj priame zväžanie dreva a aj železa napr. po Hrone, výpoveď autorom dobre sústredených toponým, štruktúry patrocínií kostolov s predpokladom patronácií pcestných a kupcov (tu treba pripojiť napr. aj sv. Jakuba), prehľadu nálezísk mincí a pod. možno pramennú bázu doplniť ešte i v tomto období zaujímavými archeologickými prameňmi (problematika tzv. riečnych nálezov). P. Ivanič sa pokúsil aj o náčrt zmien komunikácií, zahusťovania siete a zmeny hlavných trás ciest a to najmä v súvis so zmenami v štruktúre osídlenia a hospodárskej základne (rozvoj miest, baníctvo).

P. Ivaničovi sa napriek medzerovitej heuristickej báze - najmä v období pred 13. stor. - s nutnosťou interpretačných rektifikácií, logických predpokladov a pod. - podarilo vytvoriť základný súbor poznatkov, ktoré sú prínosom pre stredoveké dejiny Pohronia a Poiplia a inšpiráciou pre ďalší historický a archeologický výskum. Prehľadnosť štylisticky hutne a racionálne koncipovaného textu zvyšuje miestny register, farebné mapové prílohy spracovaných

solídnou počítačovou grafikou. Použité pramenné edície a zoznam použitej literatúry svedčia o svedomitej príprave a bádateľskej práci P. Ivaniča. Inauguranciu použil v práci všeobecnú a regiónu priamo sa dotýkajúcu archeologickú, historickú, archeoekologickú, geografickú a geologickú literatúru v rozsahu primeranom možnostiam a cieľom práce. P. Ivanič spĺňa aj etické normy prameňov a názory cituje, resp. ďakuje iným autorom za informácie o nepublikovaných nálezoch.

Autor využil všetky druhy dostupných prameňov pre poznanie komunikačných spojov v dvoch rázovitých regiónoch stredného Slovenska. Štúdium literatúry mu umožnilo naznačiť aj problematiku osídľovania horských oblastí s nerastnými zdrojmi a vzťahu prírodného prostredia a ľudskej spoločnosti. Dikcia textu je zrozumiteľná, závery sú reálne. Predpokladám, že autor bude aplikovať dosiahnuté výsledky v metodike a interpretácii aj v ďalších regiónoch Slovenska, resp. sa mu azda podarí usmerniť niektorých študentov a doktorandov pokračovať spracovaní sídliskových a hospodárskych dejín územia Slovenska v stredoveku.

Inauguračný spis spolu s priloženými publikáciami prezentuje výkonného a tvorivého bádateľa s dobrou medzinárodnou odozvou. Konštatujem, že . doc. PhDr. Peter Ivanič, PhD. .spĺňa kritériá pre udelenie vedecko-pedagogickej hodnosti profesor (univ. prof) v odbore 2.1.7 história. Navrhujem preto po úspešnom inauguračnom konaní udeliť doc. PhDr. Petrovi Ivaničovi PhD. vedecko-pedagogickú hodnosť univerzitného profesora.

Nitra, 18.12.2017


prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc.